

ІСТОРІЯ

УДК 821.161.2

Володимир ГАЛИК,

*кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Україна, Дрогобич) galykvol@ukr.net*

АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ ТА ІВАН ФРАНКО: ДО ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ВЗАЄМИН МІЖ МИТРОПОЛИТОМ І ВЧЕНИМ

Стаття присвячена темі аналізу та оцінки взаємин між А. Шептицьким й І. Франком. На основі чималої проблемної історіографії і багатого джерельного матеріалу встановлено, що відносини між митрополитом і вченим були тісні та прихильні, формувалися на основі однотипної громадської і наукової діяльності, в основу якої покладалося відстоювання прав і свобод українського народу, формування його національної ідентичності.

Ключові слова: І. Франко, А. Шептицький, взаємини, митрополит, вчений, церква, релігія, мемуари, листи, багатогранна діяльність.

Лім. 25.

Volodymyr HALYK,

Ph.D. in History, Assistant Professor of World History Department Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Ukraine, Drohobych) galykvol@ukr.net

ANDREY SHEPTYTSKY AND IVAN FRANKO: THE PROBLEM ANALYSIS AND EVALUATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN METROPOLITAN AND SCIENTISTS

Article is dedicated to the analysis and evaluation of the relationship between A. Sheptytsky and I. Franko. On the considerable historiography problem and a rich material source it was found that the relationship between metropolitan and scientists were close and supportive, formed from the same type of public and scientific activities, its base was entrusted with upholding the Ukrainian people rights and freedoms and shaping its national identity.

Key words: I. Franko, A. Sheptytsky, relationships, metropolitan, scientist, church, religion, memoirs, letters, multifaceted activities.

Ref. 25.

Владимир ГАЛИК,

*кандидат исторических наук, доцент кафедры всемирной истории Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко
(Украина, Дрогобыч) galykvol@ukr.net*

АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ И ИВАН ФРАНКО: К ПРОБЛЕМЕ АНАЛИЗА И ОЦЕНКИ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ МЕЖДУ МИТРОПОЛИТОМ И УЧЕНЫМ

© Галик В. Андрей Шептицький та Іван Франко: до проблеми аналізу та оцінки взаємин між митрополитом і вченим

ISSN 2308-4855 (Print), ISSN 2308-4863 (Online)

5

Стаття посвячена темі аналізу та оцінки взаимоотношеній між А. Шептицьким та І. Франком. На основі невеликої проблемної історіографії та багатьох джерел встановлено, що відносини між митрополитом та ученим були тісними та благосклонними, формувалися на основі односторонньої громадської та наукової діяльності, в основу якої возлагалось отстаивание прав та свобод українського народу, формування його національної ідентичності.

Ключевые слова: І. Франко, А. Шептицький, взаимоотношения, митрополит, учений, церковь, религия, мемуары, письма, многогранная деятельность.

Лит. 25.

Постановка проблеми. Питання ставлення І. Франка до Церкви, чи І. Франка до релігії у сучасному франкознавстві є дуже контрверсійним, але не менш дискусійною є проблема його відносин із духовництвом свого часу, адже довкола його особи за догмами ще радянської ідеології створено чимало легенд і міфів, які доводили Франків атеїзм, неприхильне ставлення до УГКЦ тощо. Проте історичні факти свідчать дещо про інше: Іван Франко не був ані противником Бога, ані не виступав проти Його Церкви та не був ворогом релігії загалом. Підтвердженням цього є, наприклад, тісні взаємовідносини Івана Франка із Митрополитом Української Греко-Католицької Церкви – Андреем Шептицьким.

Аналіз досліджень. порушена нами тема не є новою у франкознавчій науці. Чи не вперше у роки Незалежності України темі історії взаємин І. Франка та А. Шептицького порушила Леся Рупняк [14], коли намагалася дати відповідь на питання «Чи сповідався Іван Франко перед смертю?». Дещо пізніше канадський історик українського походження Андрій Кравчук проаналізував погляди вченого і митрополита на християнську соціальну акцію [8].

Згодом взаємовідносини І. Франка й А. Шептицького у контексті історії взаємпізнання двох велетнів духа та на тлі взаємин аристократичної та демократичної еліт були простежені під час роботи Міжнародного наукового конгресу «Іван Франко: дух, наука, думка, воля», присвяченого 150-ти річчю від дня народження Івана Франка, який проходив у Львові упродовж 27 вересня – 1 жовтня 2006 року. Так, під час роботи секції № 18 «Суспільно-політичні погляди Івана Франка» з доповідями виступили: філолог, германіст, славіст, україніст, професор, співробітник та співредактор численних американських та українських енциклопедій, академік НАН України – Леонід Рудницький (тема доповіді: «Іван Франко та Андрей Шептицький: філософсько-наукові взаємини») та український поет, прозаїк, есеїст, літературознавець, член Національної спілки письменників України, доктор історичних наук, старший науковий співробітник відділу нової історії України Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України – Петро Шкраб'юк (тема доповіді: «Іван Франко і митрополит Андрей Шептицький на тлі взаємин аристократичної та демократичної еліт») [11]. Невдовзі, у 2007 та 2008 рр., вийшли друком дослідження вищезгаданих П. Шкраб'юка [23; 24; 25] та Л. Рудницького [13].

У цей же період історик Андрій Васків спробував дати аналіз Франкових поглядів на соціальну доктрину Греко-Католицької Церкви крізь призму його ставлення до соціальної концепції митрополита А. Шептицького та місця і ролі церкви в житті суспільства [3].

Попри це, у сучасній франкознавчій науці є дослідження, де автори прямо чи опосередковано торкаються окремих аспектів із порушеної проблеми. Зокрема, львівська дослідниця-франкознавець Ярослава Мельник у монографії «... І остання частина дороги. Іван Франко 1908–1916», висвітлюючи постать вченого останніх років життя через призму біографічної зумовленості його творчої спадщини й залежності її від життєвої основи та особливостей психофізичної структури особистості, окремими епізодами

Галик В. Андрей Шептицький та Іван Франко...

звертається до Франкових взаємин з митрополитом Андреем Шептицьким [9, 66–67, 160–162, 211]. Побіжно згадаємо восьму книгу біографічного циклу «Іван Франко» Р. Горака та Я. Гнатіва, які у першому розділі даної праці спробували проаналізувати стосунки між вченим та митрополитом [6, 3–49].

Водночас варто згадати і художні твори, де протиставлені постаті І. Франка та А. Шептицького. Зокрема, в даному плані заслуговує на увагу роман-есеї із трилогії українського письменника, громадського діяча та члена Національної спілки письменників України Л. Різника «Поет і владика». У цьому творі центровими є дві непересічні особистості – поет і вчений-енциклопедист Іван Франко та духовний провідник галичан Митрополит Української Греко-Католицької Церкви Андрей Шептицький, котрі мали великий вплив на життя українського суспільства кінця XIX – початку XX ст. Згадана книга написана у формі своєрідної сповіді письменника перед митрополитом та митрополита перед письменником, і обох – перед народом за пережите і передумане минуле [12].

Мета статті. З огляду на широкий спектр франкознавчих досліджень у напрямку вивчення історії взаємовідносин І. Франка та А. Шептицького, спробуємо на їх базі, а також на основі багатого джерельного матеріалу (праця І. Франка, мемуарів його сучасників та епістолярної спадщини) охарактеризувати й дати оцінку взаєминам Андрея Шептицького та Івана Франка.

Виклад основного матеріалу. Розпочнемо з того, що непересічні постаті І. Франка і А. Шептицького цілком різні за походженням і покликанням, хоча, в певній мірі, подібні за спрямуванням своєї діяльності. І. Франко характеризується як «мужик», «син народа», вільнодумець, «вічний революціонер», що любить конфліктувати та гостро критикувати опонентів, вперто відстоювати свої міркування, дискутувати на різні проблеми. Натомість А. Шептицький виступає уже як поважний чоловік, який має коріння давнього шляхетного роду і є титулованим графом, ревним католиком, монахом, єпископом та Митрополитом Галицьким й Архієпископом Львівським і, зрештою, предстоятелем Української Греко-Католицької Церкви, а за особистісними рисами – шляхетний у поведінці, смиренний, миролюбний, компромісний тощо. Проте, незважаючи на окреслені вище відмінності, вони обоє мали низку споріднених духових рис, а особливо у їх ставленні до народу. Якщо характеризувати згадані постаті у цій площині, то видно, що як великий учений, так і великий Слуга Божий були щирими українськими патріотами, один і другий любили і цінували науку, володіли однаковою силою духу у боротьбі за права свого народу в рамках Австро-Угорської імперії. Цю схожість між ними відображають саме їх спільні ідеї, які представлені і у працях як І. Франка так і в А. Шептицького.

З початком XX ст. у коловороті духовного життя українського суспільства значно активізується його суспільний та духовно-культурний розвиток. Саме у цей час почало формуватися підґрунтя його національно-культурного пробудження, виділялося розуміння українцями власної ідентичності, а на порозі таких перетворень звичайно що стояла Греко-Католицька Церква, яка ще задовго до цього виконувала роль ключового стержня у формуванні національної свідомості українців, зарекомендувавши себе як національна інституція, котра здатна репрезентувати не лише духовні, а й суспільні інтереси української спільноти. Основним рушієм та натхненником служіння Церкви своєму народу став Андрей Шептицький, який з 17 січня 1901 р. аж до смерті (1 листопада 1944 р.) – Митрополит Галицький та Архієпископ Львівський. Ставши предстоятелем Української Греко-Католицької церкви, митрополит взявся за визначення місця та ролі Церкви у суспільному житті. З цього приводу у 1904 р. він видає свою працю «О квестії соціальной» [22], яка фактично стала пастирською енциклікою митрополита й

спричинила неабиякий резонанс української громадськості та не оминула пильної уваги Івана Франка, який у цьому ж таки році відгукнувся на неї своєю оцінкою «Соціальна акція. Соціальне питання і соціалізм...» [17], що фактично було його першим кроком у напрямі аналізу духовної та мирської діяльності А. Шептицького.

Згадану рецензію І. Франко видрукував у Літературно-науковому віснику. Структурно вона складається із трьох частин. У першій частині І. Франко висловлює свою велику повагу до «архіпастиря... церкви» і подає загальні позитивні риси послання, зазначаючи, що це порівняння цього послання з посланнями його попередників «з малими виїмками не визначалися блиском інтелігенції, ані розумінням народного життя, ані актуальністю порушених справ» [17, 377–378]. Продовжуючи аналіз «послання», І. Франко виокремлює низку позитивних особистісних рис митрополита А. Шептицького: «...Він пише свої листи чистою галицько-руською народною мовою, не цурається промовляти навіть діалектом...». «Він не промовляє [...] авторитетно, напушеним [...] тоном, [...], а говорить попросту, як рівний до рівних, як чоловік до людей, радить, упоминає, іноді й полає, не лякаючись ужити енергічного слова, де річ того вимагає» [17, 378]. «Він любить ілюструвати свою промову прикладами з життя, фактами з власної обсервації, і се все дає його посланням те «живе дихання», без якого всяка моралізація завжди лишається мертвою» [17, 378–379]. «...Митроп[олит] Андрій без порівняння більше знає життя [...] ніж його попередники, фахові теологи та «римські доктори». «... Він [...] познайомлений з сучасною наукою [...], говорить як європеєць, він сам думає і силує думати кожного, хто хоче розмовляти з ним». «Він старається [...] класти дистинкції, розрізнення між речами та поняттями [...], не робити заключення і з потоптання основних правил логіки [...] не заслонювати браку власних думок і власних понять цитатами з Письма Святого [...], то у митроп[олит]а Андрія цитатів не багато і вони являються звичайно завершенням, логічним загостренням його думки...» [17, 379].

Продовжуючи характеризувати працю А. Шептицького, І. Франко акцентує, що добрими літературними прикметами «писань митрополита Шептицького» є його «... гаряча прихильність до людей взагалі і особливо до простого люду та дбання про його піднесення і смілість, із якою він підвладному йому духовенству при всій своїй прихильності витикає його хиби» [17, 379]. Продовжуючи, І. Франко каже, що «дуже добре робить митр[олит] Андрій, остереігаючи руське духовенство перед надуживанням релігії та душпастирських функцій до світських, політичних чи загалом партійних цілей» [17, 380]. За словами І. Франка, «Митроп[олит] Андрій [...] кладе дуже широкі межі [у своєму посланні – В. Г.], допускає різні напрями і не вдається ні в яку партійність та не вважає відповідним наказувати її духовенству. І се мусимо також піднести як річ дуже розумну і людяну...» [17, 381]. Попри позитивну характеристику, далі І. Франко вдається до критики, зазначаючи, що «дещо у тих упіменнях митроп[олита] Андрія немов не договорене або не додумане до кінця» [17, 382].

Стосовно другої частини Франкової рецензії на «послання» митрополита, то тут автор гостріше і більш критично аналізує текст А. Шептицького, закидаючи йому, що він не згадує деяких суттєвих і підставових речей та феноменів у царині економіки. Він приписує митрополитові свого роду гріхи пропуску, через які розв'язки проблем сугеровані митрополитом є «в значній часті наївні та анахроністичні» [17, 389]. Закінчує І. Франко другу частину рецензії словами: «...соціальне питання наших днів далеко більш скомпліковане і важке, ніж се здається митроп[олитові] Андрієві. Його діагноза того питання не сягає йому [...] ані до колін, а його терапевтичні погляди застарілі на цілі століття, коли й не більше» [17, 395].

У третій частині рецензії І. Франка помітним є свого роду наuczання митрополита про лібералізм, соціалізм та ліберальні економічні теорії. Наприкінці кінці свого критичного екскурсу І. Франко підкреслює, що він погоджується з автором послання в «есенціональних речах» і що він написав дані «уваги» не «для пустої полеміки, але для серйозної дискусії», не як «докір» митрополитові «і не в ущерб його авторитетові», а для того, щоб викликати «живіше зацікавлення соціальним питанням власне в тих кругах, для яких призначене послання» [17, 400].

Проте такий прискіпливий Франковий аналіз «послання митрополита», який подекуди носив необ'єктивний характер, в цілому не відхилив А. Шептицького від вченого, а навпаки зблизив, свідченням чого є спогади доньки І. Франка Анни, яка згадує: «Знаменною подією в нашій домі були відвідини митрополита Шептицького. Видно, що візита митрополита була заповіджена, бо тато вийшов напроти нього аж до візника і з висловами пошани ввів його до своєї кімнати. Тато замолоду цікавився постатями зі Святого Письма, життям мучеників, апостолів. Годинами просиджував у бібліотеках, пильно студіюючи старі церковні книги. У його бібліотеці були не одні цінні, в грубих обкладинках, пошкоджених молями, писані «кирилицею» старовинні книги, які він придбав або на приходствах, або в антикварнях. Знаючи про це, митрополит зайшов до тата продискутувати деякі для нього цікаві питання (здається, тоді йшла дискусія про Йоасафа і Варлаама)» [7, 676].

Про приязні відносини А. Шептицького до І. Франка свідчить і той факт, що під час святкування у 1913 р. 40-літнього ювілею діяльності вченого в урочистостях взяв участь і митрополит Андрей Шептицький. У цілому, то на цьому заході були присутні майже всі верстви українського суспільства, і незважаючи на те, що деякі представники духовенства були проти свята, значна частина священників висловлювала шану І. Франкові через відвідування ювілейних концертів, маніфестації, академії [9, 66]. Про те, що митрополит Андрей Шептицький також брав участь у відзначенні 40-літнього ювілею І. Франка, пише у своїй статті про митрополита Б. Мончак, де згадує слова одного із сучасників ювіляра – д-ра. Івана Німчука, який стверджує, що А. Шептицький «не тільки прийшов особисто віддати поклін Франкові на його ювілей в 1913 році у Великому театрі у Львові, але й під оплески присутніх впровадив його під руку на почесне місце» [10, 3]. Цей факт подає у своїй праці і Я. Мельник [9, 66].

Факт присутності А. Шептицького на святкуванні Франкового 40-річного ювілею підтверджує у своїх спогадах Роман Чубатий: «Зала Оперного театру була виповнена вщерть, серед грімких оплесків у залу впровадив Івана Франка під руку блаженної пам'яті митрополит Андрей Шептицький і примістив його на почесному місці. Таким чином митрополит Шептицький дав доказ великої пошани і признання ювілятові за його величезні заслуги, а посередньо немов п'ятнував тих, що духово не були доросли до розуміння Франкових ідей. Контрастом до величі свята і його добірної програми була сама скромна, хоровита постать ювілята, що викликало ще сильніше враження перемоги духу над матерією, згідно з латинською приказкою: «Res sacra miser» [18, 765].

Характерним для А. Шептицького, як і для І. Франка, було те, що митрополит сумлінно і віддано працював для блага народу і задля цього не шкодував особистих матеріальних ресурсів, постійно відкриваючи нові народні інституції, фундуєчи спорудження монастирів, фінансуючи студії обдарованої молоді тощо. Аналогічно й І. Франко свої останні гроші віддавав на видання часописів, збірників, книг для широкого кола населення.

Незважаючи на приязні відносини, у свої окремих листах до товаришів І. Франко почасти критикував мирську діяльність митрополита. Така реакція вченого пояснюєть-

ся тим, що І. Франко просив у 1905 р. І. Кобилецького відвідати отця Павла Левицького, який був парохом Ясениці Сільної, з метою перегляду та відбору для нього стародрукованої церковної літератури, яка знаходилася у церкві села. Переглянувши церковні книги та старі видання, І. Кобилецький повідомив вченого, що взяв у священника для нього лише кілька книг, оскільки П. Левицький більше не давав, аргументуючи свою дію тим, що А. Шептицький наказав священникам не нищити старих книг, оскільки мав намір створити музей стародрукованої церковної книги [4, 206–214]. Ці книги, мабуть, за задумом І. Франка, мали б потрапити до бібліотеки Наукового Товариства імені Шевченка у Львові, оскільки, І. Кобилецький звертає Франкову увагу на те, що якщо він «бажає дещо з того мати, най наперед ухвалити якусь суму грошеву, щоби можна що інше купити і до церк[ви] післати» [4, 206–215].

Відповідаючи І. Кобилецькому, І. Франко дякує за таку старанну роботу та повідомляє, що мав окрему розмову із цього питання з М. Грушевським, який погодився виділити із Товариства суму у розмірі 25 ринських, а 10 ринських він додає від себе за «писані казання», і тому І. Кобилецький може розпоряджатися при купівлі цих книжок сумою у розмірі 35 ринських [16, 273]. Також вчений просить І. Кобилецького повідомити священника П. Левицького про те, що «Шептицького указ до них, до Перемиської єпархії, не відноситься; зрештою, він уже заснував один такий музей у Станіславові і лишив його там на поневірку глупим і несвідущим людям, а в Тов[аристві] Шевч[енка] ті книжки не тільки будуть в пошанівку, але надто будуть підмогою для наукової праці» [16, 273].

Така Франкова критика мирської діяльності А. Шептицького була зумовлена, на наш погляд, ще й тим, що І. Франко був напрочуд великим бібліофілом, тому коли втрачав можливість придбати у будь-який спосіб бажані джерела чи літературу, дуже нервував і не скупився навіть на образи. Доказом цього слугують його слова, вміщені у листі до доньки Анни від початку лютого 1915 р., де І. Франко каже: «...зайдеш до пані Л. Драгоманової та сповістиш її <...>, що всі листи до Драгоманова, які [М. Павлик – В. Г.] забрав від неї, він продав музеєві митрополита Шептицького, в тім числі і мої, щодо котрих друкування застерігся був перед ним перед кількома літами, а які звернути мені він не хотів без дозволу пані Драгоманової. Ті листи представляють для мене деякий капітал, якого я буду доходити, тому я хотів би знати, чи пані Др[агомано]ва дозволила Павликові продати листи в треті, ще й до того клерикальні руки» [15, 423].

Про Франкові бібліофільські пристрасті і його бібліотеку добре знав А. Шептицький, адже сам мав намір викупити її у 1911 р. Про це відомо з листа М. Павлика до доньки М. Драгоманова Лідії Драгоманової-Шишманової від 21 липня 1911 року. З цього приводу М. Павлик зазначав: «Митрополит уже купив і мій архів і бібліотеку і купує й архів і бібліотеку Франка!» [6, 31] Проте І. Франко відмовився продавати свою бібліотеку, заповівши її разом із архівом Науковому Товариству ім. Т. Шевченка.

Та незважаючи на окреслені вище перепетії, І. Франко був прихильним до митрополита. Про Франкове шанобливе ставлення до Слуги Божого свідчить наступний факт: у грудні 1913 р., І. Франко, видавши за власний кошт один примірник своєї книжки «Адам Міцкевич. Wielka Utrata» – історична драма з рр. 1831 – 32. З додатком життєпису А. Міцкевича та вибору його поезій у перекладі на українську мову видав Іван Франко. Львів, 1914» (тираж видання на момент видання одного примірника перебував ще у друкарні), подарував його А. Шептицькому з нагоди іменин із дарчим записом: «Його Преосвященству Митрополітові гр. Андрієви Шептицькому *con amplissimis profundissimis gratulacioni* в день іменин 13 грудня 1913 р. Іван Франко» (оригінал книги сьогодні зберігається у фондах музею Івана Франка у Львові) [6, 26]. Свою подяку (припущення наше – В. Г.)

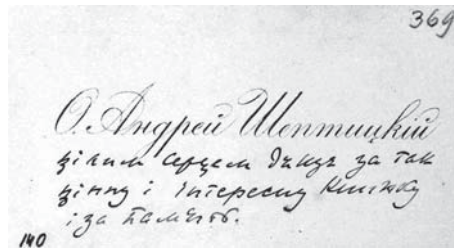
за подарунок митрополит передав Івану Франку як записку на візитній картці (зберігається у фонді Івана Франка відділу рукописних фондів та текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України), де зазначив: «Цілим серцем дякую за так цінну і інтересну книжку і за пам'ять» [19].

На загал акцентуємо, що незважаючи на подекуди різку критику з боку І. Франка на адресу А. Шептицького, їхні приятні відносини проковували помітні зміни у світогляді вченого. Наприклад, це яскраво помітно у мемуарах М. Голубця, який зазначає, що під час відзначення Франкового 40-річного ювілею літературної праці сам ювіляр перебував у колі гостей в передньому ряді, а не сидів у президії та пильно слухав і навіть плакав, а згодом вставши, заявив: «До помилок, що я їх коли-небудь зробив, належить моя праця біля підвалин радикальної партії... Нещастям нашого народу є те, що я приложив рук до створення партії, що зрушила в народній психіці основи християнського світогляду. Наша молодь не читає св. Письма! Коли б я мав вам подати якусь пораду, то – частіше сповідатися й приступати до св. Тайн і в такий спосіб наближатися до Бога...» [5, 444–445].

Із змісту низки мемуарних джерел видно, що І. Франко перед своєю смертю ухилився від сповіді. З цього приводу Я. Мельник зазначає, що вчений відмовився прийняти Святу Тайну Покаяння від монаха-василіянина Теодозія Галушчинського, від священника греко-католицького обряду Свято-Успенської церкви о. Володимира Гургули і від військового православного священника [9, 160]. Водночас дослідники-франкознавці переконують, що коли о. В. Гургула вдруге спробував висповідати хворого, то нібито І. Франко вдався до розмови з ним, в ході чого була проведена сповідь, хоча й неканонічна, оскільки не була задокументована [9, 160; 14, 175].

Саме неканонічне прийняття І. Франком Святої Тайни Покаяння спричинило протест проти церковного похорону І. Франка з усіма почестями. Але згодом організатори похорону все ж таки змогли отримати від о. А. Білецького дозвіл на участь у жалібній процесії лише одного священника. На наш погляд, якщо б митрополит А. Шептицький на момент похорону вченого не був ув'язненим у Суздалі, то І. Франко, мабуть, отримав би за його стараннями належну духовну опіку. Підтвердженням нашого домислу є слова Анни Франко-Ключко, яка у травні 1917 р., після приїзду А. Шептицького до Києва, де він очікував дозвіл на виїзд у Львів, до нього звернулася з проханням: «У мене з'явилося бажання, щоб не хто інший, а митрополит відправив панахиду по татові, і з тим бажанням я пішла до нього. Мене стрінув о. Михайло Цегельський у скромно влаштованій вітальній кімнаті. Почувши, з чим я прийшла, він заявив мені: це річ немислима, тато вмер без Бога, і митрополит, напевно, відмовиться. На ці його слова з сусідньої кімнати вийшов сам митрополит і, звертаючись до о. Цегельського, заявив: «Ви помиляєтеся, отче, тим більше за таких людей ми повинні молитися». Потім звернувся до мене, привітався і дав свою згоду. Панахида відбулася в католицьким костелі. Церква була вщерть виповнена народом, по панахиді митрополит промовив, згадуючи тата в словах піднесених і зворушливих» [7, 676–677].

У контексті зазначимо, що через десять років після смерті Івана Франка, у 1926 р., А. Шептицький змушений був черговий раз відстоювати християнські чесноти вченого.

Автограф візитної картки А. Шептицького із запискою до [І. Франка]

Справа полягала в тому, що греко-католицький єпископ з Філадельфії К. Богачевський заборонив духовенству та вірним своєї єпархії бати участь у відзначенні десятиріччя з дня смерті І. Франка і з цього приводу звернувся до митрополита з проханням «видати духовенству заборону участі в культі Франка в дієцезії вашої ексцеленції», вважаючи, що «...коли допустити без спротиву культ атеїста, то нема ніякої змоги не допустити роздавання й поширювання в народі його атеїстичних творів та насміхів з нашої св[ятої] церкви і навіть з віри в Бога. Таким чином, зважився я на оборону церкви перед вношенням в неї культу Франка... Спонукає мене до цього поруч принципіального ставлення справи також страх за будучність того народу, котрого мораль і спасіння повірене моїй опіці, бо річ ясна, що коли згадані агітатори ослаблять повагу церкви, то велика часть народу нашого деморалізується і попаде у всякі пороки...» [1, 78–81; 2, 172–174]. Але А. Шептицький не схвалив пропозицію К. Богачевського, обстоюючи І. Франка такими словами: «Якби І. Франко був того роду письменником, що атеїзм, матеріалізм і раціоналізм становили б головне поле його творчості, тоді, безумовно, ми б явно заборонили брати участь в його культі не тільки духовенству, але і всім вірним, бо, шануючи його пам'ять, висказували б вірні признання його безбожному світоглядові і пропагували б той світогляд. Але у творчості Франка атеїзм і матеріалізм займає тільки незначне, спорадичне місце, а головне місце займають посередньо чи безпосередньо національні і патріотичні теми... Прошу мені вірити, що мені дуже прикро, що не можу вам допомогти в вашій тяжкій ситуації. Але ж не можу в себе робити того, що вважаю за шкідливе й недоцільне...» [20, 82–84; 21, 174–178].

Висновки. Отже, окреслені слова митрополита є не чим іншим, як прямий доказом його незмінно шанобливого ставлення до І. Франка як особистості, так і до його багатогранної діяльності. Загалом бачимо, що взаємини між митрополитом і вченим здебільшого будувалися на споріднених ланках громадської та наукової діяльності, основним результатом якої мало бути, в першу чергу, відстоювання прав і свобод українського народу, його майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Богачевський К. Лист до А. Шептицького від 16 листопада 1926 р. / К. Богачевський // ЦДДА України у Львові. – Ф. 408. – Оп. 1. – Спр. 49. – Арк 78–81.
2. Богачевський К. Лист до А. Шептицького від 16 листопада 1926 р. / К. Богачевський // Правда про унію. Документи і матеріали. Видання друге, доповнене. За ред. В. Ю. Маланчука та ін. – Львів : Каменяр, 1968. – С. 172–174.
3. Васьків А. Соціальна доктрина Греко-Католицької церкви в оцінці Івана Франка / А. Васьків // Духовність. Культура. Нація. Збірник наукових статей. Випуск 3. Іван Франко та українська духовна культура. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – С. 3–8.
4. Галик В. М. Іван Франко та Іван Кобилецький. Реконструкція співпраці на матеріалах епістолярії / В. М. Галик // Fasciculi musei regionalis Brzozoviensis. – Brzozów, 2011. – Nr. 5. – S. 201–215.
5. Голубець М. Мої спогади про Івана Франка / М. Голубець // Спогади про Івана Франка / [упоряд., всуп. ст., прим. М. І. Гнатюка]. – 2-ге вид., доп., перероб. – Львів : Каменяр, 2011. – С. 440–446.
6. Горак Р. Іван Франко / Кн. восьма. Роки страждань / Р. Горак, Я. Гнатів. – Львів : Видавничий центр ЛНУ, 2007. – 546 с.
7. Ключко-Франко А. Іван Франко та його родина / А. Ключко-Франко // Спогади про Івана Франка / [упоряд., всуп. ст., прим. М. І. Гнатюка]. – 2-ге вид., доп., перероб. – Львів : Каменяр, 2011. – С. 663–690.
8. Кравчук А. Митрополит Андрей Шептицький та Іван Франко про соціальну християнську акцію / А. Кравчук // Соціальна доктрина церкви. Збірник статей. – Львів : Б.В., 1998. – С. 248–274.
9. Мельник Я. І остання часть дороги... Іван Франко: 1908–1916 / Я. Мельник. – Дрогобич : Коло, 2006. – 439 с.

Галик В. Андрей Шептицький та Іван Франко...

10. Мончак Б. Митрополит Андрей Шептицький / Б. Мончак // Шлях Перемоги. – Ч. 17. – 24 квітня. – 1966. – С. 3.
11. Програма Міжнародного наукового конгресу «Іван Франко: дух, наука, думка, воля» (до 150-річчя від дня народження). – Львів, 27 вересня – 1 жовтня 2006 р. – Львів : Б.В., 2006. – 63 с.
12. Різник Л. Поет і владика : Роман-есеї / Л. Різник. – Львів : Світ, 2008. – 376 с.
13. Рудницький Л. Іван Франко й Андрей Шептицький: до історії взаємопізнання двох велетнів духа / Л. Рудницький // Іван Франко : дух, наука, думка, воля: Матеріали Міжнародного наукового конгресу, присвяченого 150-річчю від дня народження Івана Франка (Львів, 27 вересня – 1 жовтня 2006 р.). – Львів : Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2008. – Т. 1. – С. 54–66.
14. Рупняк Л. Чи сповідався Іван Франко перед смертю? / Л. Рупняк // Дзвін. – 1991. – № 1. – С. 175–176.
15. Франко І. Лист до А. І. Франко від 3–13 лютого 1915 р. / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. + додаткові томи. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 50. – С. 423–424.
16. Франко І. Лист до Івана Кобилецького від серпня 1905 р. зі Львова / І. Франко // І. Франко. Зібрання творів у 50-ти т. + додаткові томи. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 50. – С. 273–274.
17. Франко І. Соціальна акція. Соціальне питання і соціалізм. Уваги над пастирським посланієм митрополита А. Шептицького «О квестії соціальной» / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. + додаткові томи. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 45. – С. 377–400.
18. Чубатий Р. Спогади про Івана Франка / Р. Чубатий // Спогади про Івана Франка / [упоряд., вступ. ст., прим. М. І. Гнатюка]. – 2-ге вид., доп., перероб. – Львів : Каменяр, 2011. – С. 762–769.
19. Шептицький А. Візитна картка із запискою до [І. Франка] / А. Шептицький. – Відділ рукописних фондів та текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Ф. 3. – Спр. 1635. – С. 369.
20. Шептицький А. Лист до К. Богачовського від 21 грудня 1926 р. / А. Шептицький // ЦДІА України у Львові. – Ф. 408. – Оп. 1. – Спр. 48. – Арк 82–84.
21. Шептицький А. Лист до К. Богачовського від 21 грудня 1926 р. / А. Шептицький // Правда про унію. Документи і матеріали. Видання друге, доповнене. За ред. В. Ю. Маланчука та ін. – Львів : Каменяр, 1968. – С. 174–178.
22. Шептицький А. О квестії соціальной / А. Шептицький. – Жовква : друкарня ОО. Василян, 1904. – 71 с.
23. Шкраб'юк П. Іван Франко і митрополит Андрей Шептицький на тлі взаємин аристократичної та демократичної еліт / П. Шкраб'юк // Вісник Львівського університету. Серія журналістика. – Львів : Б. В., 2007. – Вип. 30. – С. 116–122.
24. Шкраб'юк П. Іван Франко і митрополит Андрей Шептицький на тлі взаємин аристократичної та демократичної еліт / П. Шкраб'юк // Релігійно-інформаційна служба України. – 18 листопада 2010 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://risu.org.ua/ua/index/monitoring/society_digest/39058/.
25. Шкраб'юк П. Іван Франко і митрополит Андрей Шептицький на тлі взаємин аристократичної та демократичної еліт / П. Шкраб'юк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.christusimperat.org/uk/node/28127>.

REFERENCES

1. Bogachevs'kij K. List do A. Sheptic'kogo vid 16 listopada 1926 r. / K. Bogachevs'kij // CDIA Ukraini u L'vovi. – F. 408. – Op. 1. – Spr. 49. – Ark 78–81.
2. Bogachevs'kij K. List do A. Sheptic'kogo vid 16 listopada 1926 r. / K. Bogachevs'kij // Pravda pro uniju. Dokumenti i materialy. Vidannja druge, dopovnene. Za red. V. Ju. Malanchuka ta in. – L'viv : Kamenjar, 1968. – S. 172–174.
3. Vas'kiv A. Social'na doktrina Greko-Katolic'koi cerkvi v ocinci Ivana Franka / A. Vas'kiv // Duhovnist'. Kul'tura. Nacija. Zbirnik naukovih statej. Vipusk 3. Ivan Franko ta ukrains'ka duhovna kul'tura. – L'viv : Vidavnicij centr LNU imeni Ivana Franka, 2008. – S. 3–8.
4. Galik V. M. Ivan Franko ta Ivan Kobilec'kij. Rekonstrukcija spivpraci na materialah epistoljarii / V. M. Galik // Fasciculi musei regionalis Brzozoviensis. – Brzozów, 2011. – Nr. 5. – S. 201–215.

5. Golubec' M. Moi spogadi pro Ivana Franka / M. Golubec' // Spogadi pro Ivana Franka / [uporjad., vsup. st., prim. M. I. Gnatjuka]. – 2-ge vid., dop., pererob. – L'viv : Kamenjar, 2011. – S. 440–446.
6. Gorak R. Ivan Franko / Kn. vos'ma. Roki strazhdan' / R. Gorak, Ja. Gnativ. – L'viv : Vidavnicij centr LNU, 2007. – 546 s.
7. Kljuchko-Franko A. Ivan Franko ta jogo rodina / A. Kljuchko-Franko // Spogadi pro Ivana Franka / [uporjad., vsup. st., prim. M. I. Gnatjuka]. – 2-ge vid., dop., pererob. – L'viv : Kamenjar, 2011. – S. 663–690.
8. Kravchuk A. Mitropolit Andrej Sheptic'kij ta Ivan Franko pro social'nu hristijans'ku akciju / A. Kravchuk // Social'na doktrina cerkvi. Zbirnik statej. – L'viv : B.V., 1998. – S. 248–274.
9. Mel'nik Ja. I ostanna chast' dorogi... Ivan Franko: 1908–1916 / Ja. Mel'nik. – Drogobich : Kolo, 2006. – 439 s.
10. Monchak B. Mitropolit Andrej Sheptic'kij / B. Monchak // Shljah Peremogi. – Ch. 17. – 24 kvitnja. – 1966. – S. 3.
11. Programa Mizhnarodnogo naukovogo kongresu «Ivan Franko: duh, nauka, dumka, volja» (do 150-richchja vid dnja narodzhennja). – L'viv, 27 veresnja – 1 zhovtnja 2006 r. – L'viv : B.V., 2006. – 63 s.
12. Riznik L. Poet i vladika : Roman-esej. – L'viv : Svit, 2008. – 376 s.
13. Rudnic'kij L. Ivan Franko j Andrej Sheptic'kij: do istorii vzajemopiznannja dvoh veletniv duha / L. Rudnic'kij // Ivan Franko : duh, nauka, dumka, volja: Materiali Mizhnarodnogo naukovogo kongresu, prisivjachenogo 150-richchju vid dnja narodzhennja Ivana Franka (L'viv, 27 veresnja – 1 zhovtnja 2006 r.). – L'viv: Vidavnicij centr L'vivs'kogo nacional'nogo universitetu imeni Ivana Franka, 2008. – T. 1. – S. 54–66.
14. Rupnjak L. Chi spovidavsja Ivan Franko pered smertju? / L. Rupnjak // Dzvin. – 1991. – № 1. – S. 175–176.
15. Franko I. List do A. I. Franko vid 3–13 ljutogo 1915 r. / I. Franko // Franko I. Zibrannja tvoriv u 50-ti t. + dodatkovi tomi. – K. : Naukova dumka, 1986. – T. 50. – S. 423–424.
16. Franko I. List do Ivana Kobilec'kogo vid serpnja 1905 r. zi L'vova / I. Franko // Franko I. Zibrannja tvoriv u 50-ti t. + dodatkovi tomi. – K. : Naukova dumka, 1986. – T. 50. – S. 273–274.
17. Franko I. Social'na akcija. Social'ne pitannja i socializm. Uvagi nad pastirs'kim poslanijem mitropolita) A. Sheptic'kogo «O kvestii social'nij» / I. Franko // Franko I. Zibrannja tvoriv u 50-ti t. + dodatkovi tomi. – K. : Naukova dumka, 1986. – T. 45. – S. 377–400.
18. Chubatij R. Spogadi pro Ivana Franka / R. Chubatij // Spogadi pro Ivana Franka / [uporjad., vsup. st., prim. M. I. Gnatjuka]. – 2-ge vid., dop., pererob. – L'viv : Kamenjar, 2011. – S. 762–769.
19. Sheptic'kij A. Vizitna kartka iz zapiskoju do [I. Franka] / A. Sheptic'kij. – Viddil rukopisnih fondiv ta tekstologii Institutu literaturi im. T. G. Shevchenka NAN Ukraini. – F. 3. – Spr. 1635. – S. 369.
20. Sheptic'kij A. List do K. Bogachovs'kogo vid 21 grudnja 1926 r. / A. Sheptic'kij // CDIA Ukraini u L'vovi. – F. 408. – Op. 1. – Spr. 48. – Ark 82–84.
21. Sheptic'kij A. List do K. Bogachovs'kogo vid 21 grudnja 1926 r. / A. Sheptic'kij // Pravda pro uniju. Dokumenti i materiali. Vidannja druge, dopovnene. Za red. V. Ju. Malanchuka ta in. – L'viv : Kamenjar, 1968. – S. 174–178.
22. Sheptic'kij A. O kvestii social'nij / A. Sheptic'kij. – Zhovkva : drukarnja OO. Vasilijan, 1904. – 71 s.
23. Shkrab'juk P. Ivan Franko i mitropolit Andrej Sheptic'kij na tli vzajemin aristokraticnoi ta demokraticnoi elit / P. Shkrab'juk // Visnik L'vivs'kogo universitetu. Serija zhurnalistika. – L'viv : B. V., 2007. – Vip. 30. – S. 116–122.
24. Shkrab'juk P. Ivan Franko i mitropolit Andrej Sheptic'kij na tli vzajemin aristokraticnoi ta demokraticnoi elit / P. Shkrab'juk // Religijno-informacijna sluzhba Ukraini. – 18 listopada 2010 r. – [Elektronij resurs]. – Rezhim dostupu : http://risu.org.ua/ua/index/monitoring/society_digest/39058/.
25. Shkrab'juk P. Ivan Franko i mitropolit Andrej Sheptic'kij na tli vzajemin aristokraticnoi ta demokraticnoi elit / P. Shkrab'juk // [Elektronij resurs]. – Rezhim dostupu : <http://www.christusimperat.org/uk/node/28127>.

Статтю подано до редакції 06.03.2015 р.